

sežnije poglavlje u kojemu su izloženi podaci o 54 najznačajnije hrvatske porodice u gradu, od njihova pojavljivanja do zadnjega spomena u izvorima, pri čemu je to tek dio od ukupno 492 bunjevačka prezimena /sa Sirigom i Deskom 552/ što Segedin čini, poslije Baje, drugim naseljem u današnjoj Mađarskoj po brojnosti bunjevačkih prezimena), *Bunjevci u upravi grada, Dalmatini u gospodarskom životu Segedina, Imovinsko stanje obrtnika, Stočni fond segedinskih Dalmatina, Požari u Palánku te Dalmatini (Bunjevci) u popisima stanovnika u Palánku.*

U ovim su poglavljima objavljeni rezultati minucioznih arhivskih istraživanja o Hrvatima u Segedinu, koji su pretežito živjeli u nekadašnjem dijelu grada Palánk, čije se uže područje nastanjeno Hrvatima do XIX. stoljeća zvalo „bunjevác szél“ (*hrv.* bunjevački rub). „Zlatno doba“ segedinskih Hrvata bile su 1730-e godine, kada se „dalmatinskim“ (tj. hrvatskim) jezikom propovijedalo u segedinskoj crkvi sv. Demetra i predavalo u školi, a gradsku su upravu po principu pariteta i alternacije obnašali predstavnici četiriju segedinskih nacija – Mađara, Nijemaca, Hrvata i Srba. Svako od pobrojanih poglavlja sadržava mnoštvo podataka o Hrvatima u ovome gradu, pri čemu je autor uspješno prevladao problem koji se katkada javlja kod mjesnih povjesničara koji uslijed izučavanja nebrojenih arhivskih izvora pojedinačne činjenice u kompoziciji knjige teško dovode u vezu sa širim društvenim kontekstom. Usto, Hekin je stil pisanja lak te je knjiga zanimljivo štivo, čemu ne smetaju znanstvene napomene na dnu stranica. Obadvjema značajkama pridonosi što se kroz cijelu knjigu stalno

navodi i mnoštvo zanimljivih podataka i usporedbi iz mađarske, hrvatske ili opće kulture i povijesti, primjerice, da se sv. Juraj u Mađarskoj slavi 24. a ne kao u Hrvata 23. travnja, o različitem načinu formiranja dvojnih prezimena kod Hrvata i Srba, o mogućem hrvatskome podrijetlu pojedinih segedinskih sandžakbegova itd.

Knjiga završava kratkim *Pogovorom*, poslije kojega je u *Privitku* objavljeno 18 tablica iz Arhiva Čongradske županije s imenima Hrvata u popisima poreznih obveznika i građana od početka XVII. do polovice XVIII. stoljeća, te *Popisom literature.*

Iako ovom knjigom Heka smatra zaokruženim svoja istraživanja segedinskih Dalmatina, ujedno je drži i poticajem za nove istraživače, što potpisnik ovih redaka, vjeruje da ne važi samo za Segedin, već i za proučavanje Hrvata u drugim mađarskim gradovima (uključujući i današnje vojvođanske), budući da su Hrvati nekada živjeli u mnogim gradovima Ugarske.

Slaven Bačić

Marija Cindori-Šinković, Eva Bažant, *Neven : Zabavno-poučni misečnik za Bunjevece i Šokce (1884-1914) : Bibliografija*, Institut za književnost i umetnost : Grafoprodukt, Beograd – Subotica, 2008., 408 str.

Bibliografije – popisane i klasificirane publikacije i tekstovi – nemaju odviše često za predmet bibliografsko nasljeđe podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca. Najpoznatiji bunjevački bibliograf Ivan Kujundžić uradio je pionirski posao sa svoje dvije *opće* (1946.,

i 1969.) i jednom *selektivnom* (1968.) bibliografijom, koju je za poslijeratno razdoblje djelomično dopunio Ante Sekulić (1996.).¹ Osim desetak objavljenih *personalnih* bibliografija (Ivan Antunović, Aleksa Kokić, Mijo Mandić, Balint Vujkov, Matija Poljaković, Josip Buljovčić, Ante Sekulić, Tome Vereš, Milovan Miković, Petko Vojnić Purčar, Ilija Džinić), za bačke je Hrvate od značenja i jedna knjiga Nace Zelića,² a od 2003. se u okviru manifestacije *Dani Balinta Vujkova* prikazuje godišnje nakladništvo vojvođanskih Hrvata (koje se kasnije objavljuje u višegodišnjim zbornicima s ovih skupova te u *Subotičkoj Danici* od 2004.), u novije vrijeme se bibliografijom vojvođanskih Hrvata najviše bavio

¹ *Književnost podunavskih Hrvata u XX. stoljeću*, Sekcija Društva hrvatskih književnika i Hrvatskog centra P.E.N.-a za proučavanje književnosti u hrvatskom iseljeništvu, Zagreb, 1996., str. 174-182.

² *Publikacije bačkih Hrvata : Popis izdanja od 1901. do 2007.*, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Zagreb, 2009.

Tomislav Žigmanov (jedna *opća* i jedna *predmetna* bibliografija iz 2005.), koji od 2009. s Mariom Barom objavljuje *predmetne* bibliografije u *Godišnjaku za znanstvena istraživanja Zavoda za kulturu vojvodanskih Hrvata*.

Za kulturnu povijest bačkih Hrvata od posebnog su značenja bibliografije *serijskih publikacija*, kojih je do sada bilo tek nekoliko: *potpune* su priredili Lazar Merković (*Bibliografija časopisa „Rukovet“ maj 1955. – april 1990.*, Rukovet : Časopis za književnost, umetnost i društvena pitanja, 5/1990, Subotica; *Bibliografija „Klasja naših ravni“ povremenog vanpolitičkog časopisa za književnost i kulturu 1935.-1944.*, Matica hrvatska Ogranak Matice hrvatske u Subotici, Subotica, 2010.), Bela Gabrić i Ivo Prčić (*Bibliografija kalendara „Subotička Danica“ 1971.-1972. i 1984.-1993. god.*, Posebni dodatak kalendara „Subotička Danica“ za 1994. godinu., Institut „Ivan Antunović“, Subotica, 1993.) i Antonija Čota Rekettye (*Naše novine, politički, gospodarski i društveni list 1943.-1944. Zombor/Sombor, Bibliografija*, izlazi od 2012. u nastavcima u *Klasju naših ravni*) te jedna *djelomična* (Bibliografija poezije i intervju te popis suradnika Žiga, *Žig* br. 100, Subotica, 1999.).

Skroman broj bibliografske obradbe, inače ne male, periodike Hrvata u međurječju Dunava i Tise (osobito u Subotici između dvaju svjetskih ratova) nedavno je proširen bibliografijom prvih trideset godišta (1884.-1914.) najznačajnijeg bunjevačko-hrvatskog časopisa, kasnije lista – *Nevena*, koju su izradile iskusne subotičke bibliografkinje Marija Cindori-Šinković i Eva Bažant. Knjiga pod naslovom *Neven : zabavno-pouč-*

ni misečnik za Bunjevence i Šokce (1884-1914) : bibliografija počinje *Predgovorom* (str. 7-35) M. Cindori-Šinković, kao svojevrtnim uvodom u kasnije izložene bibliografske jedinice, koji je zapravo studija o ovoj značajnoj publikaciji u razdoblju prije Prvoga svjetskog rata: *Neven* je smješten u kontekst regionalne periodike, dan je pregled njegovih urednika i programa, opisana je grafička oprema i čitalačka publika lista, te je na koncu izvršena rubrikacija članaka (klasifikacija u skupine). U sljedećem poglavlju *Raspored bibliografske građe* (str. 36-37) autorice su izložile metodološke principe bibliografske obrade, a u poglavlju *Periodičnost izlaženja* (str. 38-41) dan je pregled podnaslova, urednika, nakladnika, tiskara, mjesta i učestalost izlaženja *Nevena*, broj stranica na koliko je izlazio, u kojim formatima, te popis samostalnih priloga.

Sama bibliografska građa (str. 43-364) obrađena je *kronološki*, prema vremenske slijedu objavljivanja priloga, tako da se tekstovi objavljeni u *Nevenu* mogu pratiti po svescima, brojevima i godištim, što omogućuje uvid u cjelokupan sadržaj pojedinih brojeva, strukturu časopisa i njegovu uređivačku koncepciju. Ovaj princip (umjesto klasifikacije građe po autorima, kakav je korišten u do sada izdanim svescima *Subotičke bibliografije*), omogućuje lakše praćenje sadržaja *Nevena*, koji se gotovo kompletan odnedavno može čitati u digitalnom obliku na internetskoj stranici Narodne biblioteke Srbije (<http://scc.digital.nb.rs/collection/neven>). Svaka bibliografska jedinica (a ukupno ih ima 5.017) pored bibliografskoga opisa (naslov, podnaslov, godište, godina, broj sveska ili lista, broj stranice ime autora),

sadržava i žanrovsku pripadnost priloga. U navođenju naslova i podnaslova poštovan je autentični jezični izričaj i pismo, bez pravopisnih intervencija. Brojni sitniji prilozi poput kratkih vijesti, anegdota itd. (koji su objavljivani najčešće u rubrikama *Sitnarije*, *Visti* i sl.), obrađeni su u obliku *rezoniranih* bibliografskih jedinica, ali zbog brojnosti nisu svi manji članci mogli biti uvršteni, pri čemu su autorice kod *notacije* najčešće vodile računa o relevantnosti događaja ili ličnosti.

Kao prilog bibliografiji sastavljeni su *Registar razrešenih inicijala i pseudonima* (str. 365-366), *Registar toponima* (str. 367-372), *Registar listova i časopisa* (str. 373-374), *Predmetni registar* (str. 373-385) i *Registar imena* (str. 386-404), koji olakšavaju korištenje ove bibliografije, i zapravo su ključni za djela ovakve vrste. Tekstualni dio je obogaćen s nekoliko također vrlo korisnih priloga, koji su predstavljeni grafički: *Časopisna topologija Nevena* (zemljopisno klasificiran popis listova i časopisa koji se spominju u *Nevenu*, str. 4), *Pregled mjesta iz kojih su suradnici Nevena slali priloge za rubriku Dopisi* (str. 108), *Krajevi i mjesta o kojima Neven objavljuje putopise* (str. 153) te *Mjesta iz kojih Neven izvještava o održavanju prela* (str. 185). Knjiga sadržava i manji broj ilustracija (naslovnice novina i knjiga, oglasi i sl.), a završava kratkim životopisom subotičkog bibliografa Istvána Szentgyörgyija (1921.-2004.), kome je bibliografija *Nevena* posvećena, te bilješkama o autoricama. Izdavači bibliografije su *Institut za književnost i umetnost* iz Beograda (knjiga je izašla u okviru serije *Istorija srpske književne periodike*) i subotička tvrtka *Grafoprodukt*.

Nedvojbeno je da je ovom knjigom obogaćeno i ujedno olakšano istraživanje ogromnoga polja kulturne i druge povijesti vojvodanskih Hrvata, koje je još uvijek nedovoljno obrađeno, katkada čak i elementarno neistraženo. Iz toga razloga bibliografija *Nevena* je zasigurno od velike koristi svima koji su zainteresirani za povijest bunjevačkih Hrvata do Prvoga svjetskog rata, osobito istraživačima, prije svega imajući u vidu olakšanu dostupnost *Nevena* u digitalnome obliku. No, nadasve, ona je zapravo poticaj za daljnju bibliografsku obradbu nakladništva bačkih Hrvata, osobito u međuratnome razdoblju, koje gotovo vapi za bibliografskom obradbom.

No, slobodni smo iznijeti metodološki kontekst svrstavanja ovoga kapitalnog djela kao jedinu spornu činjenicu. S jedne strane, bibliografija *Nevena* je umjetno stavljena u okvir srpske periodike (edicija u kojoj je objavljena), s kojom ne samo jezično teško da ima veze, nego je i sâm sadržaj *Nevena* drukčiji – nakon jezičnih i nacionalnih lutanja i oscilacija (o čemu se govori i u uvodnoj studiji M. Cindori-Šinković), u godinama pred Prvi svjetski rat u njemu je prevladala hrvatska orijentacija bunjevačkih elita. S druge strane, ako se ovome doda i činjenica da se u uvodnoj studiji ne spominje jasno da je prvih trideset godišta *Nevena* samo dio njegova ukupna polustoljetna izlaženja – *Neven* je nastavio izlaziti već „17. studenoga god. 1918.“, kao nastavak prijeratnoga tečaja (o čemu formalno govori označavanje i godišta kao XXXI., ali i prvi poslijeratni urednik odvjetnik Joso Prčić, koji izričito u uvodniku *I kamenje popucaše nad grobom...* u prvom poslijeratnom broju piše: „Šta je? Što tareš oči, zar ti smeta

svitlost, pa me ne pripoznajesh? Ja sam 'Neven'. Ili si još nevjerni Toma? Poslušaj glas, gledaj u oči, stisni ruku. Jest! Ima povratka i iz groba: ta ja sam bio živ zakopan. U početku rata zakopaše mene i mnogo moje braće misleći oni da su nas usmrtili.“) i da je s prekidima izlazio sve do konca 1940. godine – razvidno je da je prijeratni *Neven* istrgnut iz konteksta izlaska ne samo ovoga lista, već i bunjevačke periodike uopće te osobito razvoja nacionalne svijesti bačkih Hrvata, te je nepotrebno otvorena mogućnost korištenja ove bibliografije za politikantska nastojanja radi dokazivanja navodne bunjevačke samosvojnosti. Naime, polustoljetna povijest izlaženja *Nevena* (1884.-1940.), sa svim promjenama njegove uređivačke, političke, jezične i nacionalne koncepcije, uključujući i povremene prekide izlaska, jedna je od najboljih ilustracija razvoja nacionalne svijesti bačkih bunjevačkih Hrvata, koja je pred oba svjetska rata završila s nedvojbenom hrvatskom orijentacijom.

Slaven Bačić

Živko Mandić, *Šokica sam i bit ću dovika*, Croatica, Budimpešta, 2009., 462 str.

Nakon objavljene jezikoslovne knjige *Antroponimija i toponimija bunjevačkih Hrvata u Madžarskoj* (Bibliotheca croatica Hungariae, Pečuh, 2005.), u nakladi budimpeštanske Croatice 2009. godine objavljeno je novo djelo Živka Mandića s naslovom *Šokica sam i bit ću dovika*. Ova pozamašna knjiga B5 formata, popularno-znanstvene namjene, plod je autorova dugogodišnjega sakupljačkog rada. Obuhvaća iznimno veliko mnoštvo sićušnih bisera, najkraćih